

Nechutová, Jana

[Thorsberg, Brigitta. Étuds sur l'hymnologie Mozarabe]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1963, vol. 12, iss. E8, pp. 163-164

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110009>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Dále se autorka snaží zodpovědět otázku, proč se nezachovalo Cassiodorovo dvanáctisvazkové dílo *Historia Gothorum*, zatím co dílo Iordanovo se nám dochovalo v několika rukopisech. Odpovídá Smirmovovi a vytýká mu, že nepostřehl rozdílnost politické situace doby Cassiodorovy a Iordanovy; sama pak poukazuje na politické zaměření prací obou autorů. Kdežto nedochovaný spis Cassiodorův, napsaný na příkaz Theodorichův, oslavoval Goty a měl tak připravovat jejich odtržení od impéria, bylo dílo Iordanovo silně probyzantské. A protože tendence díla Cassiodorova již neodpovídala duchu doby, tak jako tomu bylo u Iordana, byl tím podle autorky určen i rozdílný osud obou prací. Za nepodložené pokládá Skrzínská tvrzení profesora palermské university Giunta, že Iordanes vyjadřoval své politické přesvědčení nezávisle na prostředí, jako by nenáležel k určitým vrstvám současné společnosti. Pokud jde o místo sepsání Iordanova spisu, považuje tuto otázku za nevyřešenou, soudí však (proti Mommsenovi, Ljublinské, Giuntovi apod.), že se tak asi stalo v Ravenně. V závěru Skrzínská vyslovuje politování nad tím, že právě tak velký znalec historické literatury V.—VI. stol., jako byl Mommsen, dostatečně dílo Iordanovo nedoceníl.

Třetí část publikace tvoří ruský překlad (str. 65—130), část čtvrtou (str. 131—182) latinský text, podaný podle vydání Mommsenova. Jak v latinském originálu, tak i v ruském překladu je dodržováno Mommsenovo dělení na paragrafy, samotná překladatelka však rozdělila text také na odstavce. Považovali bychom za vhodnější, kdyby byla autorka uspořádala text i překlad vždy na stranách proti sobě ležících, aby tak bylo čtenáři usnadněno srovnávání ruského textu s latinským originálem.

K práci je připojen obšírný poznámkový aparát (str. 185—364). Autorka srovnává Iordanovy zprávy s řadou jiných latinských i řeckých textů a snaží se vždy podat obraz doby v co největší šíři. Zvláštní pozornost věnuje pak otázkám, týkajícím se starých Slovanů. Na str. 367—376 jsou přílohy, obohacené fotografiemi některých rukopisů, dále následuje seznam použité literatury (388—393) a konečně je celá publikace opatřena i několika rejstříky.

Uvedeme nyní několik výhrad k poznámkám. Tak na str. 317, v pozn. 593 autorka hovoří o tom, že „seriózní“ dílo Marcellina Komita je prosto subjektivních a nejistých zpráv, s čímž nemůžeme bezvýhradně souhlasit. Jako příklady nejistých a subjektivnosti poznámaných zpráv můžeme u Marcellina uvést např. zprávy, vztahující se k r. 408(1), 412(2), 434, 545(1), 547(5) aj. (ostatně již *Udal'cova* v práci Itálie i Vizantie v VI veke na str. 357 a 376, kde rozebírá Marcellinovy zprávy z r. 545(1) a 547(5), hovořící právě o Gotech, poukazuje na autorovu neobjektivnost a jeho silné ovlivnění oficiální ideologií Východní říše). — Dále v pozn. 815 na str. 361 hovoří Skrzínská o tom, že s označením místa, kde se zmocnil vlády Vitigis, jako „campi Barbarici“ se setkáváme jen u Iordana. Zatím však v pokračování Marcellinovy kroniky v tzv. *Additamentu*, zahrnujícím léta 534—548 pod rokem 536 čteme: *Gothorum exercitus Theodahadum regem habens suspectum Vitigis in regno asciscit; qui mox in campos Barbaricos regnum pervasit*. Bylo-li toto místo, kterého si autorka zřejmě nepovšimla, zdrojem Iordanovy zprávy lze ovšem těžko říci, zvláště když samo *Additamentum* nepochází již zřejmě od Marcellina. A tím se dostáváme k další námitce, která se již netýká jen poznámek. Považovali bychom totiž za vhodné, kdyby autorka např. v druhé části své práce věnovala větší pozornost také otázce, do jaké míry a z kterých autorů Iordanes čerpal. Skrzínská totiž, aniž by se otázkou hlouběji zabývala, tvrdí, že Iordanes znal Marcellinovo dílo (srov. str. 27) — (problematiky, spojené s Marcellinovým pokračovatelem si vůbec nevsímá). Tato otázka je však složitější. Obvykle se uvádí, že *Kroniky Marcellina Komita* užíval Iordanes pro svůj spis *De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum* (srov. např. *Schanz, Gesch. der röm. Litt. IV 2, str. 117*). *Mommsen, Chr. min. II 53* však soudí, že tu Iordanes i Marcellinus pouze čerпали z téhož pramene. Stejně sporná je tato otázka i v případě spisu *Getica* (srov. *Holder—Egger, Neues Archiv 2 (1877, 108)*).

Uvedená práce hovoří o autorčiných nevšedních filologických a překladatelských schopnostech o její hluboké znalosti odkazu Iordanova i řady jiných pramenů a v neposlední řadě také o zvládnutí obsáhlé literatury. Závěrem nám tedy nezbyvá než říci, že publikace E. Č. Skrzínské je přínosem nejen pro sovětského čtenáře neznalého řečtiny, ale vzhledem k své druhé části a bohatosti poznámkového aparátu i pro nejširší badatelskou veřejnost.

Dagmar Bartoňková

Birgitta Thorsberg, Etudes sur l'hymnologie mozarabe. Acta Universitatis Stockholmiensis, Studia latina Stockholmiensia VIII, Uppsala 1962. Str. 183.

Kniha, předložená jako doktorská práce, je dílem textově kritickým. B. Thorsbergová se zde zabývá hymny starého španělského ritu mozarabů (křesťanského obyvatelstva Pyrenejského poloostrova v době arabské nadvlády). Tyto texty vydal doposud kriticky pouze *Clemens Blume* v *Analecta Hymnica* (díl 27, Lipsko 1897). Kromě této kritické edice vyšly některé mozarabské hymny podle madriidského rukopisu MF pěti kardinála *Lorenzany* („*Breviarium Gothicum*“,

1775) a podle londýnského kodexu LSd pění *J. P. Gílsóna* („The mozarabic Psalter“, 1905). Již v roce 1502 otiskl *Alfonso Ortiz* „Breviarium secundum regulas beati Hysidori“ z pramenů dnes neznámých.

Ježto se při bližším zkoumání ukázalo, že Blumovo vydání obsahuje dost chyb, přináší autorka podle rukopisů — pracuje se dvěma kodexy madridskými, jedním toledským a se čtyřmi, uloženými v Britském Museu — nové vydání pěti hymnů (In sanctae Euphemiae, AH 27, 113; In sanctae Dorotheae, AH 27, 111; In sancti Sebastiani, AH 27, 167; In sancti Hieronymi, AH 27, 126; De nubentibus, AH 27, 207) s kritickým aparátem, rozbořem a komentářem. Srovnání tohoto vydání se zněním Blumovým ukazuje, že vydatelka přísně dbala stavu latiny pyrenejské oblasti v 9. století, charakteristických rysů tehdejší řeči morazabů, pokudavků metriky, jež tu a tam nutně ovlivnily volbu výrazových prostředků, jejich úpravu a rozvržení, a že při svých konjekturách brala zřetel na literární a historické souvislosti daných textů. Ve shodě s moderními vydavatelskými zásadami se přidržuje co nejdůsledněji rukopisného textu (např. In sanctae Dorotheae, str. 43, I, 2 — Blume: votum, Thorsb.: uotum; ibid. Blume: Jerusalem, Thorsb.: Iherusalem; I, 4 — Blume: illecebris, Thorsb.: inlecebris; II, 3 — Blume: fundavere, Thorsb.: fundabere; IV, 1 — Blume: hodierno, Thorsb.: oderno; str. 44, VI, 2 — Blume: praefulgida, Thorsb.: prefulgida). Tyto odchylky jsou důležité pro poznání španělské výslovnosti, resp. pravopisného usu latiny v době, v níž vznikly naše rukopisy mozarabských hymnů (10.—11. století).

První část knihy (kap. 1.—4.) tvoří edice, kritický rozbor a pokus o literárně historické zařazení hymnů na sv. Eufemii, Dorotu a Šebestiána. Každému z těchto literárních výtvorů je věnována jedna kapitola, 4. kapitola pak hymny srovnává a shrnuje, co o nich bylo zjištěno. U každé básně se autorka snaží určit její literární prameny a stupeň závislosti na nich, veršovou techniku — výskyt elise, hiátu, přesahu, užití prothese, asonance, aliterace, pononomasie, zejména však způsob rytmické nápodoby kvantitativních předloh veršů, přičemž se přidržuje D. Norberga a schémat, jím vypracovaných. Z komentáře, jež podává dále, jí pak vyplývá souvislost hymnů s jazykem, stylem a vůbec literární tvorbou sv. Eulogia, kordovského kněze z poloviny 9. století. Srovnává dále znění hymnů se zachovanými prozaickými díly Eulogiovými, přičemž jí shody a podobnosti převažují nad rozdíly. Dospívá tedy na konci každé kapitoly a zejména po shrnutí výsledek (4. kap.) k hypotéze, že přes některé vzájemné rozdíly mohou tyto básně pocházet od jednoho autora a že přes některé odlišnosti od prózy Eulogiovy mohou být jeho dílem.

Kapitoly 5. a 6. probírají stejnou metodou hymnus na sv. Jeronyma a epithalamium De nubentibus, jejichž autorství Thorsbergová hypoteticky přisuzuje Eulogiovu příteli Paulu Alvarovi, naznačujíc přitom, že zejména u druhého z těchto děl není vyloučeno autorství Eulogiovo.

V závěrečné kapitole zkoumá autorka několik úryvků z dalších mozarabských hymnů, srovnávajíc jejich rukopisná znění s textem Blumovým.

Cena práce spočívá zejména v nových kritických vydáních hymnů; ukazuje se tak, jak je revize starších edicí textů ze středověkých literatur potřebná. Stejně užitečné jsou lingvistické a zejména pak literárně historické rozbořby, jež mnohde upozorňují na dosud často zanedbávané souvislosti uvnitř mozarabské liturgické literatury. Méně přesvědčivé jsou — byť hypoteticky prezentované — závěry o autorství hymnů. Ačkoli jsou texty srovnávány s ostatní mozarabskou literaturou, se svými pravděpodobnými prameny i s další tvorbou předpokládaného autora, umíká čtenáři odpověď na otázku, proč právě tyto hymny mají mít souvislost s Eulogiem nebo Paulem Alvarem a zda bychom snad nenašli stejně vážné důvody pro předpoklad téhož autorství i u hymnů dalších. Tento nedostatek by snad bylo bývalo možno odstranit stručnou syntetickou kapitolou, umístěnou na začátek nebo na konec práce.

Jana Nechutová

Aage Kabell, Metrische Studien II, antiker Form sich náhernd. Acta Universitatis Upsaliensis 1960:6. Str. X, 275.

Knihou „Metrische Studien II“ se seznamujeme — po Dagu Norbergovi — s dalším severským autorem, zabývajícím se otázkami metriky, zejména středověké. Třetí část Metrických studií Kabelových vyšla pod dánským titulem „Studier i metrik 3“ v Kodani roku 1952 jako doktorská disertace, první část nebyla dosud publikována.

Úvodem se autor zabývá základními metrickými pojmy z básnictví latinského starověku (1. kap. — „Das Labyrinth“), zejména vývojem pojmů arse, these a iktus, a ukazuje na neudržitelnost představ, jež v této oblasti vznikly a ovládají vlastně až dodnes většinu děl, pojednávajících o vývoji klasických forem ve středověku. V této souvislosti věnuje pozornost také charakteru latinského přízvuku (2. kap. — „Die prosodischen Wandlungen“); dospívá k závěru, že musikální přízvuk byl asi už v klasické době doprovázen, byť málo výrazným, důrazem expiratorním. Měla-li stará latina přízvuk expiratorní, jak tvrdí někteří badatelé, byl jen spojen s hlavním